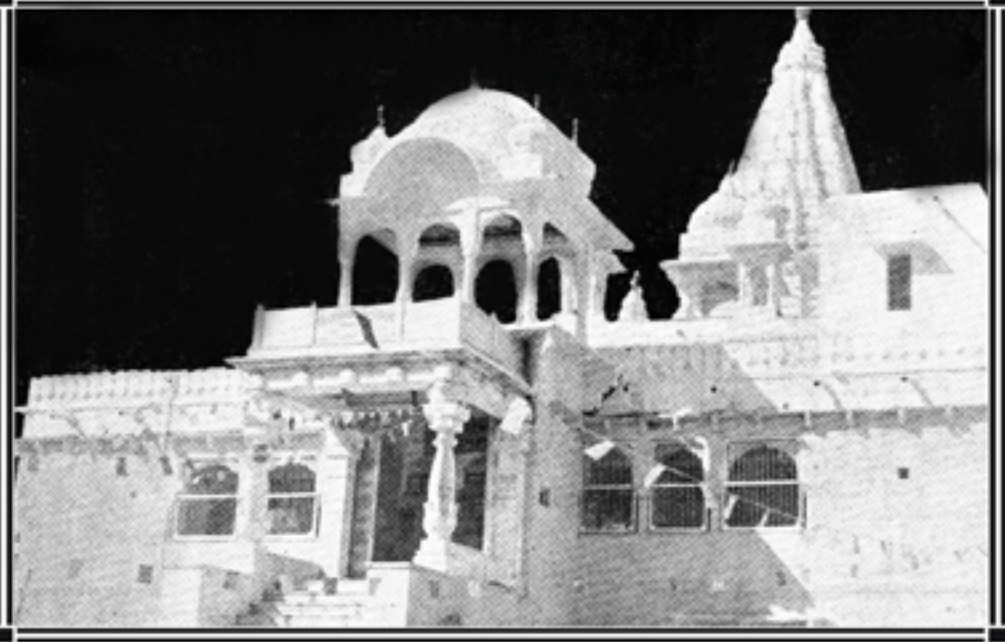

બજરંગગઢ-અતિશયક્ષેત્ર

બજરંગગઢ : દ્વાર આકૃતિમાં ચોવીસી અને મધ્યમાં ભગવાન શ્રી નેમિનાથની બારમી શતાબ્દીની પ્રતિમા

- આવાગમન..... : રેલ્વે સ્ટેશન : ગુના - ૭ કિ.મી.
બસ સ્ટેશન : ગુના - ૭ કિ.મી.
- પહોંચવાનો સરળ માર્ગ ... : ગુનાથી સડક રસ્તે
- નજીકનું મુખ્ય શહેર : ગુના - ૭ કિ.મી.
- નજીકના તીર્થક્ષેત્રો : અશોકનગર ત્રિકાલ ચૌબીસી - ૪૫ કિ.મી.,
થુબૌનજી - ૭૦ કિ.મી., ચંદેરી ચૌબીસી,
ખન્દારગિરિ - ૯૦ કિ.મી.,
ચાંદખેડી - ૧૫૦ કિ.મી.

બજરંગગઢ : ક્ષેત્રનું બાહ્ય દ્રશ્ય

આ ક્ષેત્ર માળવા પ્રાન્તમાં આવેલ છે. ગુના (મધ્યપ્રદેશ) થી ૭ કિ.મી. દૂર બજરંગગઢ છે. થુબૌનજીથી બજરંગગઢ ૭૦ કિ.મી. છે. અહીં બે ધર્મશાળા છે. તેમાં એક જૂની છે. બીજી નવી તૈયાર થાય છે. શ્રી શાંતિનાથજીનું મંદિર છે. ત્યાં જ ધર્મશાળા છે. જેમાં પાણીના નળ, ચાલુ જનરલ (કોમન) લેટ્રીન તથા જનરલ બાથરૂમો છે. બીજી ધર્મશાળા બજરના મંદિરની પાસે છે.

આ જૂની ધર્મશાળામાં જ શ્રી શાંતિનાથજીનું પ્રાચીન મંદિર છે. આ મંદિર રંગબેરંગી કાચ અને સુવર્ણકામ સાથે અતિભવ્ય અને સુશોભિત છે. આ મંદિર જોતા એમ થાય કે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના ભક્તોએ બંધાવેલા મંદિરોમાં કોઈપણ મંદિર આવું ભવ્ય નથી. શ્રી પાડાશાહે આ મંદિર સંવત ૧૨૩૬માં બંધાવ્યું હતું. પાડાશાહ થુબૌનજીના રહેવાસી વૈશ્ય જાતિના હતા અને મોટા વેપારી હતા. તેની પાસે વેપારમાં ઘણા પૈસા થયા. તેથી તેણે લક્ષ્મીનો સદ્ઉપયોગ કરવા માટે ઘણી જગ્યાએ જિનમંદિરો બંધાવ્યા હતા. ચંદેરી, પપૌરાજી, થુબૌનજી, સેરૌનજી, અહારજી, બજરંગગઢ, વિગેરે સ્થળોએ તેણે મંદિરો બંધાવીને પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી હતી. કોઈ કહે છે કે પાડાશાહ ભેંસો ચરાવતા હતા. તેથી જ તેનું નામ પાડાશાહ કહેવાય છે. એક વખત તેમની ભેંસ ખોવાઈ જવાથી ખૂબ જ શોધતા, એક ગૂઝામાંથી મળી, ત્યાં ભેંસને બાંધેલ સાંકળ સોનાની થઈ ગયેલી જોઈ. આથી તે ગૂઝામાં અંદર ગયો તો ત્યાં તેને પારસમણિ મળ્યો. જેના દ્વારા તેણે અઢળક ધન મેળવ્યું અને તે ધનનો ઉપયોગ તેણે મંદિરો બાંધવામાં કર્યો. આ બાબત ક્યાંય

લેખિત પુરાવા કે આધાર મળતા નથી. પાડાશાહને કુદરતી રીતે શ્રી શાંતિનાથ ભગવાન ઉપર અગાધ શ્રદ્ધા, ભક્તિ અને પ્રેમ હતા. તેથી લગભગ ઘણા સ્થળે તેણે શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની મોટી મોટી મૂર્તિઓ સ્થાપી છે. અમુક સ્થળે શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી કુન્થુનાથ અને શ્રી અરનાથ - ત્રણેય ચક્રવર્તીની મૂર્તિઓ સ્થાપી છે. આ મૂર્તિઓ લગભગ બધે સ્થળે લાલાશ જેવા કથ્થાઈ પાષાણની જ બનાવેલી છે.

આ શ્રી શાંતિનાથ મંદિરમાં નીચે ભોંયરામાં ત્રણ ચક્રવર્તી - શ્રી શાંતિનાથજી, શ્રી કુન્થુનાથજી તથા શ્રી અરનાથજીની ત્રણ ભવ્ય ખડ્ગાસન પ્રતિમાઓ લાલ પાષાણની ધ્યાનસ્થ, ભાવવાહી મુદ્રામાં અતિશયયુક્ત છે. શ્રી શાંતિનાથજીની પ્રતિમા ખડ્ગાસન ૧૮ ફીટની છે. બંને બાજુના બંને પ્રતિમાજી - શ્રી કુન્થુનાથજી અને શ્રી અરનાથજીની ખડ્ગાસન પ્રતિમાઓ ૧૬-૧૬ ફીટની છે અને જાણે કે વીતરાગતાનો ઉપદેશ આપતી હોય તેવી લાગે છે. આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે ચક્રવર્તીને ૯૬ હજાર રાણીઓ હોય છે અને તેને અનુપમ રૂપ હોય છે. છતાંય, વૈરાગ્ય આવતા જ તેઓ આ બધો વૈભવ છોડીને મુનિદીક્ષા અંગીકાર કરે છે. તે તેમનો વૈરાગ્ય કેવો? શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની મૂર્તિ ઉપર સંવત ૧૨૩૬ ફાગણ સુદ-૬ પ્રતિષ્ઠાદિન લખેલો છે. આ ત્રણેય પ્રતિમાજીની નીચે ઈન્દ્રો ચામર ઢોળે છે. આ ત્રણેય પ્રતિમાજીને દરરોજ અભિષેક કરવા માટે બંને બાજુ સીડી કરેલ છે. આ સિવાય આ મંદિરમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન, શ્રી આદિનાથ ભગવાન તથા શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની મૂર્તિઓ પણ છે તથા શ્રી અજીતનાથ ભગવાનની ખડ્ગાસન મૂર્તિ પણ છે.

આ મંદિરમાં રંગબેરંગી કાચમાં ઘણા જ સુંદર ધાર્મિક-ઐતિહાસિક ચિત્રપટો છે. ઈંદોરમાં જેમ સર શેઠ હુકમચંદજીના કાચના મંદિરમાં રંગબેરંગી કાચના સુવર્ણકામ સાથે જેવા ચિત્રપટો છે, તેવા જ ચિત્રપટો અહીં છે. કારીગરોએ દરેક ચિત્રોને કલામય અને ખૂબ જ આકર્ષક બનાવ્યા છે.

આ ચિત્રપટોની વિગત નીચે મુજબ છે :-

ચિત્રપટ નં. ૧ થી ૧૨ : બાર ભાવનાના બાર ચિત્રપટ છે.

ચિત્રપટ નં. ૧૩ : શ્રી સુકુમાલજીનું ચારિત્રનું ચિત્રપટ ૬ ફીટનું છે.

ચિત્રપટ નં. ૧૪ : શ્રી સમંતભદ્ર આચાર્યની શ્રદ્ધા

ચિત્રપટ નં. ૧૫ : શ્રી મહાવીર પરીક્ષા

ચિત્રપટ નં. ૧૬ : લવકુશ વૈરાગ્ય

ચિત્રપટ નં. ૧૭ : શ્રી રક્ષાબંધન

ચિત્રપટ નં. ૧૮ : શ્રી શેત્રુંજયતીર્થ

ચિત્રપટ નં. ૧૯ : શ્રી કુન્દુકુન્દાચાર્યદેવ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ગયા હતા તે દશ્ય

ચિત્રપટ નં. ૨૦ : શ્રી સમ્મેદશિખરજી

- ચિત્રપટ નં. ૨૧ : શ્રી ગિરનારજી
- ચિત્રપટ નં. ૨૨ : મુનિ શ્રી પાર્શ્વનાથજી
- ચિત્રપટ નં. ૨૩ : શ્રી મહાવીર પ્રભુના સમવસરણમાં રાજગૃહીમાં રાજા શ્રેણીકની નગરજનો સાથે વંદના
- ચિત્રપટ નં. ૨૪ : ચક્રવર્તી શ્રી બાહુબલીજી
- ચિત્રપટ નં. ૨૫ : ભગવાન શ્રી શાંતિનાથ અને તેના ગણધરો
- ચિત્રપટ નં. ૨૬ : ચક્રયુદ્ધ - બંને સર્વાર્થસિદ્ધિમાં ઉત્ત સાગર પછી હસ્તિનાપુરમાં શ્રી ઋષભનાથ અને શ્રી શ્રેયાંસકુમાર
- ચિત્રપટ નં. ૨૭ : શ્રી રામચંદ્રજીની આજ્ઞા મુજબ સીતાજીને વંદના કરાવીને જંગલમાં છોડી દેવામાં આવે છે તે દશ્ય.
- ચિત્રપટ નં. ૨૮ : શ્રી ભરત ચક્રવર્તી નાની ઉમરના રવિકિર્તિ વિગેરે ૧૦૦ રાજકુમારો સાથે વનક્રીડા માટે ગયા અને ત્યાં જ દીક્ષિત થયા તે દશ્ય.
- ચિત્રપટ નં. ૨૯ : ધર્મશ્રદ્ધા
- ચિત્રપટ નં. ૩૦ : સમાજનું કર્તવ્ય
- ચિત્રપટ નં. ૩૧ : મમત્વ ત્યાગ
- ચિત્રપટ નં. ૩૨ : અયોધ્યાના રાજા
- ચિત્રપટ નં. ૩૩ : શીલનો મહિમા
- ચિત્રપટ નં. ૩૪ : સમવસરણની નવી ડીઝાઈન
- ચિત્રપટ નં. ૩૫ : જિન ધર્મનો મહિમા
- ચિત્રપટ નં. ૩૬ : સમાધિમરણ
- ચિત્રપટ નં. ૩૭ : સપ્ત ઋષિ
- ચિત્રપટ નં. ૩૮ : દ્રવ્યલીંગી મુનિને કઠીન તપસ્યા હોય તોય મુક્તિ ન મળે તે દશ્ય.
- ચિત્રપટ નં. ૩૯ : લકડી ની ઉપયોગિતા
- ચિત્રપટ નં. ૪૦ : ભાવલીંગી મુનિ આત્મસાધના કરીને મુક્તિ પામે તે દશ્ય.
- ચિત્રપટ નં. ૪૧ : શ્રી નેમિનાથસ્વામીના વિવાહ અને વૈરાગ્ય.

આ રીતે રંગબેરંગી કાચના ૪૧ જેટલા સુંદર ચિત્રપટો શોભાયમાન છે. આ ઉપરથી તમો અનુમાન તો કરો કે કેવું સુંદર અને ભવ્ય આ મંદિર હશે ! આ તરફ યાત્રાએ આવો ત્યારે બજરંગગઢની યાત્રા તો અવશ્ય કરશો જ.

આ મંદિરમાં જ શ્રી સીમંધર જિનાલય છે. તેમાં જે શ્રી સીમંધર ભગવાન બિરાજમાન કરેલા છે, તેના પંચકલ્યાણક વઢવાણ શહેરમાં પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના સાંનિઘ્યમાં થયા હતા અને તે પ્રતિમાજીની પ્રશસ્તિમાં પણ “પૂજ્ય શ્રી કાનજી સ્વામી સદ્ઉપદેશાત્” તેમ સ્પષ્ટ કોતરેલ છે.

અહીં સમવસરણજીમાં આરસમાં સૂત્રો કોતરેલા ઘણા પાટીયા છે. મંદિરજીના બધા જ થાંભલા રંગબેરંગી કાચથી સુશોભિત છે. અહીં દશલક્ષણ ધર્મના ૧૦ રંગીન ચિત્રપટો પણ છે.

આ મંદિરના પાછળના ભાગમાં જ ધર્મશાળા છે, જેમાં આશરે ૧૫ રૂમો છે. પહેલા બજરંગગઢમાં જૈનોની ઘણી જ વસ્તી હતી. તે વાતની આ મંદિર સાક્ષી પુરે છે. ત્યારબાદ કાળાનુક્રમે જૈનો ધંધા-વેપાર અર્થે આ ગામ છોડીને અન્ય સ્થળે ચાલ્યા ગયા છે. હવે તો અહીં બહુ જ થોડા જૈનો રહે છે. જેમને અહીં ધર્મશાળામાં ઉતરવું ન હોય તેઓ બાજીમાં જ ૭ કિ.મી. દૂર આવેલા ગુના શહેરમાં રહે છે. ગુનાથી અહીં આવવા માટે ઘણી સ્થાનિક બસ મળે છે. ગુનામાં એક જૈન ધર્મશાળા અને બે જૈન મંદિરો છે.

બજરંગગઢ બાબત એમ પણ કહેવાય છે કે દેવલોકો રાત્રે શ્રી શાંતિનાથજી જિનમંદિરમાં આવે છે અને સંગીત-વાજાંત્રો સાથે ભક્તિ કરે છે અને ત્યાં રહેનારા કેટલાયે લોકોએ રાત્રે આ વાજાંત્રોનો મધુર ધ્વનિ સાંભળ્યો છે. આ કારણે જૈનેતરો પણ આ મૂર્તિમાં અનહદ શ્રદ્ધા ધરાવે છે અને તેથી અહીં જાત-જાતની માનતા માનીને દર્શન કરવા માટે આવે છે અને ખૂબ ભાવપૂર્વક ભક્તિ કરતા તેમની મનોકામના પૂર્ણ થાય છે.

બીજું મંદિર:- આ સિવાય બીજું મંદિર બજરંગગઢમાં “બઝાર મંદિર” તરીકે ઓળખાય છે. તે શ્રી શાંતિનાથજીનું મંદિર શ્રી જીતુ શાહે બંધાવેલ છે. આ મંદિરમાં પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કાનજી સ્વામીનો મોટો ફોટો, શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીનો ફોટો, સોનગઢના મંદિરોનો ફોટો તથા શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્યદેવનો ફોટો - તેમ ચાર મોટા ફોટા મૂકેલા છે. આ બીજું મંદિર પણ સારૂ છે. મૂળનાયક શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન શ્યામ પદ્માસન છે. આ મંદિર બઝારમાં આવેલું છે. તેની પાછળ પણ ધર્મશાળા છે.

ત્રીજું મંદિર:- ગામને છેડે જરા દૂર નદી તટ ઉપર શ્રી ચન્દ્રપ્રભુજીનું આ મંદિર છે. તે મંદિર “ટરકાજીનું મંદિર” નામે અથવા અથવા “ટરકાવાલા મંદિર” નામે જાણીતું છે. હવે આ મંદિરનો ઉપયોગ સંગ્રહાલય તરીકે થાય છે, કારણ કે આસપાસમાંથી જે ખંડિત પ્રતિમાઓ મળે છે તે બધી આ મંદિરમાં રાખવામાં આવે છે.

બજરંગગઢનો ઇતિહાસ આઠ શતાબ્દી પૂર્વનો છે એટલે કે સંવત ૧૨૩૬માં શ્રી પાડાશાહે શ્રી શાંતિનાથજી દિગંબર જૈન મંદિરનું નિર્માણ કર્યું હતું. કહેવાય છે કે ભૂતકાળમાં કેટલાક વિદ્રોહીઓએ આ મૂર્તિઓ ઉપર ઘણી ઘા મારવા શરૂ કર્યાં. ત્યાં તુરત જ દેવોએ ચમત્કાર

બતાવ્યો કે જ્યાંથી ઘણનો વાર શરૂ કર્યો હતો, ત્યાં અંગારોની વર્ષા થઈ. તે જોઈને વિદ્રોહીઓ - અજ્ઞાનીઓની ભાવના બદલાઈ ગઈ અને વિરોધ પડતો મૂકીને આસ્થાવાળા થઈ ગયા અને તેમનામાં પરિવર્તન થતાં ધર્મભાવના જાગી. ત્યારથી જૈન કે અજૈન - સૌ કોઈ આ મૂર્તિઓના દર્શન કરીને મંત્રમુગ્ધ થઈ રહ્યા છે.

બજરંગગઢમાં દર વર્ષે કારતક વદ-પના રોજ મોટો જિનેન્દ્ર વિમાન ઉત્સવ ઉજવાય છે. તે પ્રસંગે દૂર- દૂરથી લોકો આ ઉત્સવમાં લાભ લેવા માટે બજરંગગઢ આવે છે.

બજરંગગઢ શ્રી ગુણધરસ્વામીની તપોભૂમિ છે. આ ક્ષેત્રની “નિત્ય પૂજા વિધિ” નામની નાની પૂજાની ચોપડીમાં બહુ જ સરસ ભાવવાહી પૂજા છે. શ્રી યુગલજીની પૂજા “કેવલ રવિકિરણો” જે છે, તેના જેવી જ-તેવા જ રાગમાં ગાઈ શકાય તેવી તત્વજ્ઞાનથી ભરપૂર આ પૂજા છે. તેના નમૂનારૂપ અર્ધ ચઢાવવાની કેટલીક કડીઓ અહીં નીચે લખી છે.

વિપરીત ભાવકે બન્ધનને, જગમાંહી મુઝે ભટકાયા હૈ ।
 કાષાયિક ભાવોને નિશદિન, આ-આકર મુઝે રૂલાયા હૈ ॥
 ઈન્દ્રીય કે ભોગોકી ઈચ્છા, નિત પૂરી કરતા આયા હું ।
 સંતોષ નહીં હોતા કિંચીત્, દુવિધામ્ને પડ ઘબરાયા હું ॥
 મિથ્યા મલકે મિટ જાને સે, સચ્યા સુખ વિલસિત હોતા હૈ ।
 આઠોં કર્મો કે નષ્ટ કિયે, નિજ આનંદ અમૃત પાતા હૈ ॥
 સમ્યક્ શ્રદ્ધાન બને ફિર કિયા, ઈસ જીવન સે કેસા નાતા ।
 દર્શન બલ, જ્ઞાન પ્રગટ હોતા, નિશ્ચય મુક્તિ ફલકો પાતા ॥
 યહ અષ્ટ દ્રવ્યકા અર્ધ્ય બના, પ્રભુ તેરે સન્મુખ લાયા હું ।
 મુક્ત અવસ્થા પાને કો, હે નાથ યહાં પર આયા હું ॥
 બજરંગગઢ પાવન અતિશય પર, ભર ભર કર અર્ધ્ય ચઢાતા હું ।
 શ્રી શાંતિ, શ્રી કુન્થુ, શ્રી અરનાથ, કે ચરણોમ્ને શીશ નવાતા હું ॥

ૐ હૈં શ્રી અતિશયક્ષેત્ર બજરંગગઢ બિરાજત શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી કુન્થુનાથ, શ્રી અરનાથ
 આદિ ૩૦૭ જિનબિંબેભ્યો અનર્ધ્યપદપ્રાપ્તએ મહાઅર્ધ્ય નિર્વપામિતિ સ્વાહા ॥

ક્ષેત્રની ઓફિસમાં દાન-ભેટ આપવા જાવ, ત્યારે આ પૂજન પુસ્તિકા ભેટ આપે છે. આ પૂજા સિવાય શ્રી યુગલજીની પૂજા “કેવલ રવિકિરણો સે” પણ આ પુસ્તિકામાં છે. આ પૂજાની જયમાલા (રચયિતા - શ્રી કુલચંદ્રજી જૈન (ઓવર સિપર), ગુના મ.પ્ર.) પણ ખૂબ જ ભાવવાહી અને તત્વજ્ઞાનથી ભરપૂર છે, જે અત્રે પ્રસ્તુત છે.

जयमाला

संसार दुःखो का सागर है, युग-युग से लपटधि लटक रहा ।
सटीयोने ली करपट ले ली, दुःख में ही ज़ुपन अटक रहा ॥
जूहा सब जग जूठे सपने, अपना न कोई पराया है ।
तन - मन - धन नहीं कोई अपना, धनका तनिक सहारा है ॥
अपने न हुअे न में धनका, मुझसे ये भिन्न, निराले है ।
मिथ्या बस मान रहा अपना, जो दुरगति देने वाले है ॥
मानव ज़ुपन अति ही दुर्लभ, आता आकर जब जाता है ।
झिसे न पुनः वापिस आता, जो जाता है जो जाता है ॥
क्षण भर ली में न सोच सका, इस ज़ुपन का कैसा नाता ।
यौवन बालपन अस्थिर है, वृद्धापस्था से क्या पाता ॥
जड के जंजालोंमें अपना, नित समय गँवाता आया हूँ ।
पर द्रव्य काल पर भावों से, अपना व्यापार चलाता हूँ ॥
में सोच रहा अब ज़ुपन का, हर क्षण उपयोगी बन जावे ।
काषायिक भावो का सागर, अब ऋट भाली हो जावे ॥
कर्मों के बन्धन टूट पडे, दृष्टि न दोषो पर जावे ।
निज आत्म के निर्जर करने, आनन्द अमृतसे भर जावें ॥
छोडुं जग का सारा वैभव, छोडुं जग की सब आशायें ।
निज आत्म प्रदेशोंसे मेरा, गठ बंधन सत्वर हो जावें ॥
हो केवल ज्ञान मुझे क्षण में, सम्यक् की वह जावे धारा ।
हो जाऊँ शांत निराकुल में, बुझ जावे धरुणा की ज्वाला ॥
तेरी पूजा से हे प्रभुवर, शीतलता मुझ को मिलती है ।
निज आत्म प्रदेशो की वाणी, निर्जर करने से झिरती है ॥
सारा जग, जड ओजल होता, निज का दिग्दर्शक होता है ।
अनुपम आनंद विभोर हुवे, यह येतन चिंतपन करता है ॥
ऐसे श्री प्रभु की पूजन करे, लप-लप के कट जाते बंधन ।
उन शांति, कुन्थु, अरनाथ, के चरणोंमें शत् शत् पंढन ॥

ॐ ह्रीं श्री अतिशयक्षेत्र बजरंगगढ बिराजत श्री शांतिनाथ, श्री कुन्थुनाथ, श्री अरनाथ,
आदि ३०७ जिनबिंबेभ्यो अनर्घ्यपदप्राप्तये जयमाला पूर्णार्घ्य निर्वपामिति स्वाहा ।